ГЛАСНИК ЗАВИЧАЈНОГ МУЗЕЈА, Књ. 2 (2001) стр. 37-46
REVIEW OF REGIONAL MUSEUM, Vol. 2 (2001) pp. 37-46

Др *Ружа ЋУК*
Историјски институт САНУ
Београд

ДУБРОВАЧКА ПОРОДИЦА НЕМАЊА ПОРЕКЛОМ ИЗ ПЉЕВАЉА

Дубровник је, као трговачки, кредитни и занатски центар, био у позном средњем веку стециште многих странаца, нарочито оних из непосредног дубровачког залеђа. У то време било је веома изражено кретање становништва из Дубровника у српске земље и обратно. Дубровчани су, бавећи се посредничком трговином, одлазили у великом броју у српске земље, а исто тако, прилив становништва из Србије и Босне у Дубровник био је знатан и готово сталан. У Дубровник је најчешће долазила неквалификована радна снага, која је ступала у службу или на учење заната, затим ситни трговци, али такође и богати трговци и чланови властеоских породица, који су се бавили трговачким пословањем. Овим последњим Дубровник је омогућавао уносне послове, стицање богатства, а и сигурнији и удобнији живот.

По доласку у Дубровник или после извесног времена проведеног у граду добијали су дубровачко грађанство. Додуше, оно им је додељивано под одређеним условима од којих су били најважнији стална настањеност и поседовање непокретне имовине. Они су, као дубровачки грађани, користили разне олакшице, царинске повластице и друго, које је, иначе, дубровачка влада обезбеђивала својим трговцима. Може се претпоставити да су у исто време са дубровачким грађанством примали и католичку веру.[1]

У овом раду приказаћемо дубровачку грађанску породицу Немања (Немањић), која води порекло из Пљеваља. Предмет наших истражи-

[1] О миграцији становништва из српских земаља у Дубровник уп. Д. Динић-Кнежевић, *Миграције становништва из јужнословенских земаља у Дубровник током средњег века*, Нови Сад 1995; Иста, *Становништво средњовековног Дубровника – етнички састав*, Историјски часопис XLII–XLIII, 1995–1996, 33–47; Р. Ћук, *Дубровачке грађанске породице пореклом из српских земаља*, Десети конгрес историчара Југославије, Београд 1998, 155–160.

вања биће делатност истакнутих чланова породице Немања у Дубровнику и српским земљама само у раздобљу од једног века, тачније од средине XIV до средине XV века. Ова породица је, захваљујући свом иметку и угледу, припадала кругу дубровачких грађана Антунина, корпорацији најбогатијих трговаца, бродовласника и финансијера. Сведочанства о породици Немања пружа Чингријина генеалогија Антунина[2] и остала грађа из бројних књига дубровачке канцеларије и нотаријата.

Према казивању Чингријине генеалогије, Ловрица (Лаврентије) Богуновић, син Богуна Немањића дошао је у Дубровник 1350. године. Тада је, наиме, цар Стефан Немања посетио Дубровник, а Ловрица се налазио на српском двору и у царевој пратњи. Ловрица је са собом донео и гламско сребро.[3] У Дубровнику се оженио Дражом, чији род није познат. Имали су два сина – Богоја и Андрушка. Богоје се није женио и по свој прилици млад је умро. Андрушко је засновао породицу са Марушом, кћерком Илије Предојевића, дубровачког трговца у последњој деценији XIV века.[4] Родило им се седмеро деце: три сина – Ловрица, Илија и Никша и две кћерке – Дражула и Радула и још двоје деце чија имена нису остала забележена. Чингријина генеалогија даље доноси родослов породице Немања према којем је шест генерација ове породице живело у Дубровнику 232 године, односно све до 1582, када је умро последњи мушки потомак. Из родослова се види да су чланои породице Немања склапали бракове и ороћавали се са истакнутим дубровачким породицама, углавном антунинским.[5]

Готово сви подаци из Чингријине генеалогије могу се проверити и у осталој грађи из Дубровачког архива. Сведочанства Чингријине генеалогије, према којима је Ловрица Богуновић дошао са царем Стефаном Немањом у Дубровник 1350. године, су тачна. Познато је да је цар Душан, заједно са царицом Јеленом и сином Урошем, посетио Дубровник у новембру 1350. године. У царевој пратњи било је око сто људи.[6]

---

2 „La fameglia Nemagna trahe origine da Pleuglie terra nel ducato di Herzegovina". Архив Историјског института САНУ, Исписи 1500–1700, кутија 7, *Genealogia Cingria, L' origini e genealogie dei citadini Ragusei che furono in officio delle confraternitate di S. Antonio,* 98–99 (даље: *Genealogia Cingria*). Чингријина генеалогија Антунина је, уствари, попис једне групе дубровачких грађанских породица који обухвата раздобље од око три века.

3 „Lauriza Bogunovich figliolo di Bogun Nemagnich..." *Genealogia Cingria,* 98.

4 Марушина „carta dotis" настала је 23. новембра 1393. године. *Genealogia Cingria,* 98.

5 *Genealogia Cingria,* 98–99.

6 Није тачно само име српског цара. *Genealogia Cingria,* 98. О Душановом боравку у Дубровнику уп. Ј. Тадић, *Прометеј путника у старом Дубровнику,* Дубровник 1939, 44–46.

И прве вести у осталој архивској грађи о Ловрици Богуновићу, родоначелнику породице Немања у Дубровнику, потичу из јануара 1351. године. Већ тада се бавио кредитним трансакцијама – јавља се као веровник Радослава Повике, дубровачког трговца.[7] Ловрица се налазио у Конавлима у лето 1359. године, када су људи Војислава Војиновића опљачкали жито и стоку дубровачким поданицима.[8] У августу 1367. године кнегиња Гојислава, жена кнеза Војислава Војиновића тражила је од Дубровчана да јој пошаљу ризницу, која је била похрањена у њиховом граду. Посланик, који се обавезао 25. августа 1367. године да ће однети ризницу кнегињи Гојислави, такође је требало да пренесе робу браће Сергија и Ловрице Богуновића (Sergoli et Lauriec de Boguno).[9] Ловрица је, дакле, имао брата Сергија са којим је неко време пословао. Ово је, иначе, први помен Сергија Богуновића у дубровачкој архивској грађи. Међутим, његово име није забележено у Чингријиној генеалогији Антунина.

О делатности Ловрице Богуновића током наредних година мало трага је остало у изворима. Ловрица се и даље бавио трговачким и кредитним пословима. О томе сведочи његово чланство у братовштини трговаца,[10] коју су још средином XIV века основали богати дубровачки грађани. У почетку је била позната као братовштина Св. Духа и Св. Спаса, а касније као братовштина Антунина.[11] И последњи помен његовог имена у дубровачкој архивској грађи везан је за кредитне послове. Наиме, Ловрица се, заједно са Ђурђем Јунаковићем из Бање, задужио 18. новембра 1380. године код Николе Гундулића на суму од 72 перпера и уз обавезу да дуг измире у року од месец дана.[12] Ловрица се више не јавља у документима, па се с правом може претпоставити да је умро

---

[7] Пошто годинама није успео да намири дуг у износу од 46 перпера и 3 динара Ловрица је 3. новембра 1364. године уступио задужницу Франческу де Арку, дубровачком нотару. Ј. Тадић, *Писма и упутства Дубровачке Републике I,* Београд 1935, XXIII.

[8] Ј. Тадић, *Писма и упутства,* 2 (Laurica de Bogon).

[9] М. Динић, *О Николи Алтомановићу,* Београд 1932, 43.

[10] И. Синдик, *Дубровник и околина.* Насеља и порекло становништва, књ. 23, Београд 1926, 222 (Lauris de Bogun). Попис чланова братовштине Св. Духа и Св. Спаса настао је између 1353. и 1382. године.

[11] О братовштинама у Дубровнику уп. K. Vojnović, *Bratovštine i obrtne korporacije Republike Dubrovačke* I, Zagreb 1899; V. Foretić, *Dubrovačke bratovštine,* Časopis za hrvatsku povijest, 1–2, 1943, 16–33; A. Marinović, *Prilog proučavanju bratovština,* Anali JAZU 1, 1952, 233–245; J. Tadić, *O društvenoj strukturi Dalmacije i Dubrovnika u vreme renesanse,* Zgodovinski časopis (Kosov zbornik) VI–VII, 1952–53, 558.

[12] Historijski arhiv u Dubrovniku (даље: HAD), Debita Notariae 9 fol. 42.

после 1380. године. И његова жена Дражa окончала је живот крајем осамдесетих или почетком деведесетих година XIV века.[13]

О пословању Сергија Богуновића такође се мало зна. Крајем новембра 1376. године налазио се у Цавтату када му је упућен позив да откупи сребрене предмете које је раније заложио код Прибне, Милтјенове удовице за 134 дуката.[14] Три године касније, имао је спор са једним својим сугрaђанином.[15] Сергије је надживео свога брата Ловрицу и у изворима се помиње последњи пут на самом крају XIV века. Као истакнути дубровачки грађанин добио је земљу приликом поделе новостечених земљишних поседа у Сланском приморју 1399. године. Тада му је додељена једна четвртина (quarta una) земље у десетини Ивана из Павије у селу Подгора.[16]

Ловрица и Сергије Богуновић носили су све време патронимичко презиме Богуновић. Као место Ловричиног порекла у Чингријиној генеалогији Антунина наведена су Пљевља.[17] Међутим, о његовом пореклу нема потврде у осталој архивској грађи. Нажалост, није сачуван Ловричин тестамент, где су вероватно били уписани подаци о пореклу, личном и породичном животу, пословању и сл. Али, у околини Пљеваља постоји локалитет под називом Немања, који се може довести у везу са истоименом породицом. Тачније, у хоћевинској регији, југозападно од Пљеваља, у селу Какмуже, један заселак назива се Немања. Према писању Јока Кнежевића, Милете Војиновића и на основу теренских историјско-географских истраживања сарадника Историјског института САНУ у Немањи се налазе археолошки остаци и топоними, који сведоче о богатој прошлости овог места. Тако су видљиви остаци зидова познати под називом Царева кула, рушевине цркве (посвећена Св. Спасу), темељи четири куће, затим трагови рударске делатности (ходник, шљака), остаци пута који је водио до Левер Таре и манастира Св. Арханђела Михаила, а такође су сачувани и топоними: Немањин поток, Немањино корито, Царево гувно, Царево

---

[13] Дражин тестамент регистрован је у дубровачкој канцеларији 1389. године. *Genealogia Cingria,* 98.

[14] Сергије Богуновић (Sergolus de Bogon) заложио је седам пехара, пет чаша и четири појаса, чија је укупна тежина износила 13 литара сребра. Ј. Тадић, *Писма и упутства,* 344 (24.XI 1376).

[15] М. Динић, *Одлука већа Дубровачке Републике I,* Београд 1951, 123 (18.III 1381).

[16] J. Lučić, *Stjecanje, dioba i borba za očuvanje Dubrovačkog primorja 1399–1405,* Arhivski vjesnik XI–XII, 1968–1969, 166 (Sirgolo de Bogun).

[17] *Genealogia Cingria,* 98.

коло и Метаљка.[18] Све то указује на привредну и друштвену развијеност Немање. Међутим, археолошка истраживања нису вршена у Немањи, па се само може претпоставити да сви наведени остаци потичу из средњег века. Још је живо и предање према којем је ту живео неко време Стефан Немања – поседовао је двор, цркву, златно посуђе и накит, позлаћени стожер у гувну и друге објекте.[19]

У Полимљу су веома рано, захваљујући повољном географском и стратегијском положају, а такође и добро развијеној путној мрежи, образована многа насеља – мање и веће караванске станице, тргови, а и већи број цркава и манастира. Сва ова насеља налазила су се на путевима који су водили из Дубровника у Полимље и даље у унутрашњост Балкана или у њиховој непосредној близини. Развојем рударства и целокупним привредним јачањем српске државе у XIV веку број трговаца и каравана који су се кретали у оба правца стално је растао. Средином XIV века, већ постојећа насеља у Полимљу, као што су Пријепоље и Буковица, убрзано се развијају, али формирају се и нова. Међу њима била је и Брезница, касније названа Пљевља, која се први пут помиње 1348. године. Интензиван трговачки промет и долазак Дубровчана у сва ова места у Полимљу подстакли су процес стварања домаћих трговаца, који су тих година чешће и у све већем броју одлазили у Дубровник по кредите.[20] Ловрица Богуновић је, дакле, имао могућности да се у таквој средини укључи у трговачко пословање, а по доласку у Дубровник само је наставио своју делатност.

Ловричин иметак и пословање наследио је његов син Андрушко. Он се, као и његов отац, бавио трговачким пословима, али их је много више развио и унапредио. О његовој трговачкој делатности сведочи и чињеница што је још као млад, током друге половине XIV века, приступио братовштини Св. Духа и Св. Спаса, која је окупљала истакнуте

---

[18] Ј. Кнежевић, *Из далеке прошлости пљеваљског краја,* Пљевља 1979, 14–16; М. Војиновић, *Пљеваљски крај – прошлост и порекло становништва,* Пљевља 1993, 204–206; Извештај са теренских истраживања пљеваљске општине – септембар 1998. и мај 2000. године (Славенко Терзић, Владета Петровић), Историјски часопис XLV (у штампи).

[19] Према предању у Љубишњи се за време Немањића копала златна руда, која је потом отпремана на прераду у Мојковац. Уп. опширно код М. Војиновић, *Пљеваљски крај,* 206.

[20] Р. Ћук, *Караванске станице у Полимљу у средњем веку,* Милешевски записи бр. 2 (1996), Пријепоље 1997, 7–24; Иста, *Тоболчаревићи – Дубровчани пореклом из Пријепоља,* Историјски гласник 1–2, 1996, 19–29; Иста, *Пљевља и пљеваљски крај у дубровачкој архивској грађи,* Гласник Завичајног музеја, Књ. 1, Пљевља 1999, 55–67, где је наведена и старија литература.

дубровачке грађане, најчешће трговце.[21] Крајем XIV века Андрушко је већ био богат и угледан грађанин. На то указује податак што је код поделе земље у Сланском приморју 1399. године дубровачкој властели и малом броју грађана, добио једну четвртину (quarta una) земље у десетини Милтена Прибојевића у селу Маликову.[22]

Првих година XV века Андрушко је своје пословање усмерио у српске земље, где је извозио со, а отуда вероватно увозио коже и восак. Према уговору насталом 22. јуна 1405. године власи Пилатовићи преузели су од Андрушка Лавричевића 12 товара соли и обавезали се да ће их превести до Устиколине у року од девет дана.[23] Неколико година касније, Андрушко Ловричин је боравио и радио у Фочи. Наиме, као угледни члан дубровачке насеобине именован је 28. фебруара 1414. године у Фочи за судију у неком спору међу Дубровчанима.[24]

Међутим, Андрушко се није дуго задржао у Фочи, већ се, вођен жељом за уноснијим пословима и већом зарадом, упутио у Приштину. У то време Приштина је била, захваљујући близини рудника Новог Брда, Трепче и Јањева, познати центар за трговину племенитим металима а тиме и стециште бројних трговаца, нарочито Дубровчана. Андрушко Немањић се налазио у Приштини крајем 1420. године. Тачније, 25. новембра именован је за члана судске комисије у својству судије.[25] У Приштини је деловао наредних четрнаест година, односно до 1433. Све време је учествовао у раду судских комисија – јавља се као судија петнаест пута, а само неколико пута као тужитељ и тужени.[26] Андрушко је такође имао неке послове у Јањеву и Новом Брду.[27] Главни предмет његове трговине било је несумњиво сребро. Андрушко Немања и његов син Ловрица били су сарадници браће Кабужић, познатих извозника племенитих метала из Србије и Босне у прекоморске земље, најчешће у Венецију. Њихова пословна сарадња са браћом Кабужић почела је пре 1426. године. Андрушко и Ловрица Немања набављали су највероватније, заједно са својим компањоном Стефаном Замањићем, гламско сребро у Србији, а потом га слали у Дубровник

---

[21] И. Синдик, *Дубровник и околина,* 222 (Andrusco de Laurichich).

[22] J. Lučić, *Stjecanje Dubrovačkog primorja,* 170 (Andruscho de Laurica).

[23] HAD, Diversa Cancellariae 35 fol. 195.

[24] HAD, Reformationes 34 fol. 112.

[25] А. Веселиновић, *Дубровачко Мало веће о Србији (1415–1460),* Београд 1997, 73.

[26] Исто, 74, 98, 118, 122, 126, 127, 134, 154, 169, 200, 207, 244, 257.

[27] Исто, 130, 270.

браћи Кабужић.[28] Андрушко се помиње последњи пут у Приштини 8. јануара 1433. године као један од судија у спору вођеном између двојице Дубровчана.[29] Три године касније, 1436, његов тестамент је регистрован у дубровачкој канцеларији,[30] што би значило да је тада или после краћег времена умро.

Андрушко је изгледа још током двадесетих година XV века укључио и своје синове – Ловрицу и Никшу – у трговачко пословање.[31] Почетком тридесетих година XV века Никша и Ловрица су дошли у Приштину, где су били активни дуги низ година. На основу одлука Малог већа може се са сигурношћу тврдити да је Никша боравио и радио у Приштини петнаест година, од 1434. до 1448, а његов брат Ловрица четрнаест година, од 1435. до 1448. За то време веома често су суделовали у раду судских комисија. Никша је биран двадесетдевет пута за судију и једанпут за конзула,[32] а Ловрица седамнаест пута за судију, док се обојица јављају око педесет пута, појединачно или заједно, као тужитељи и тужени.[33]

Никша и Ловрица Немања су вероватно трговали сребром и бавили се разним кредитним трансакцијама. Своје послове ширили су из Приштине и на остала, ближа и даља места – Ново Брдо, Зворник и Сребреницу.[34] Код обављања послова у Приштини и у другим местима помагале су им слуге.[35]

---

[28] Њихов дуг, који је износио 95 дуката и 5 гроша, пренесен је из старе књиге браће Кабужић која је била означена словом А и није сачувана, у нову, Главну књигу браће Кабужић из 1426. године. Д. Ковачевић-Којић, *Трговачке књиге браће Кабужић (Caboga) 1426–1433,* Споменик САНУ CXXXVII, Београд 1999, 146, 147, 214.

[29] А. Веселиновић, *Дубровачко Мало веће о Србији,* 275.

[30] *Genealogia Cingria,* 99.

[31] Д. Ковачевић-Којић, *Трговачке књиге браће Кабужић,* 146, 147, 214. Ловрица се јавља већ крајем октобра 1428. године у Зворнику као тужитељ. А. Веселиновић, *Дубровачко Мало веће о Србији,* 223.

[32] Никша се, заједно са својим оцем Андрушком, помиње у једном спору у Новом Брду 20. јула 1432. године. А. Веселиновић, *Дубровачко Мало веће о Србији,* 270, 319, 349, 352, 359, 368, 377, 379, 387, 389, 392, 395–397, 440, 444, 446–450, 452–456, 458, 465, 469, 485, 488, 491, 493, 494, 497, 504, 506, 513, 514, 518, 519, 526, 533, 539; HAD, Lamenta de foris 13 fol. 273 (13.VII 1440).

[33] А. Веселиновић, *Дубровачко Мало веће о Србији,* 349, 359, 390, 433, 464, 465, 469, 505, 506, 512–516, 518, 520–522, 524, 526, 531, 533, 536, 540, 544.

[34] Исто, 223, 349, 375.

[35] Само неки од њихових слуга познати су по имену: Радашин, Цветко, Ратко Вукосалић и Вукац. HAD, Lamenta de foris 19 fol. 51 (2.IV 1445); А. Веселиновић, *Дубровачко Мало веће о Србији,* 390, 395, 416, 544.

У јужном делу Деспотовине годинама је владало двовлашће – српско и турско. Дубровчани су, не бирајући средства, настојали да се одрже у тако сложеним околностима. Када се 1440. године очекивало да Иса бег уђе у Приштину, тројица Дубровчана међу којима је био и Никша Немања, наредили су да га сви чланови дубровачке насеобине свечано дочекају и изиђу пред њега на коњима. Уколико не изврше поменуту наредбу требало је да плате глобу од 5 перпера. После доласка Иса бега Никша Немања и двојица Дубровчана наплаћивали су насилно глобу од оних Дубровчана који нису изишли на дочек.[36]

После битке на Косову 19. октобра 1448. године у којој су Турци поразили угарску војску предвођену Јанком Хуњадијем, многи дубровачки трговци су отишли из Приштине, али и из осталих угрожених места – Новог Брда и Трепче. И браћа Немања – Никша и Ловрица – вероватно су напустили Приштину у другој половини 1448. године.[37] Дакле, чланови породице Немања били су активни у српским земљама кроз две генерације.

Андрушко и његови синови Никша и Ловрица стицали су, упоредо са богаћењем и економским успоном, и друштвени углед у Дубровнику. У време поделе новостечених земљишних поседа у Сланском приморју 1399. године и у Конавлима 1423. и 1427. године налазили су се међу најистакнутијим дубровачким грађанима. Андрушко и његови синови добили су у Конавлима две четвртине земље (20 160 m^2).[38] Браћа Немања – Никша и Ловрица су, као имућни и угледни трговци, примљени 1430. године у братовштину Антунина.[39]

Андрушко је, као и његов отац Ловрица Богуновић, у почетку своје пословне каријере носио патронимичко презиме Ловричић, Лавричић или Лавричин. Међутим, када се настанио у Приштини, односно од 1420. године, уз Андрушково име јавља се презиме Немања. Оно се касније усталило, па су и његови синови – Никша и Ловрица, носили презиме Немања или Немањић, а врло ретко звали су се Андрушковић. Можда је управо долазак у Приштину пресудно утицао на Андрушка да, уместо

---

[36] Никша Андрушковић звани Немањић, Богета Миловановић и Стефан Радулиновић упадали су у куће Дубровчана у Приштини и односили вредне ствари. Тако су Богдану Богуновићу отели комад турске свиле. HAD, Lamenta de foris 14 fol. 34', 90, 92'; И. Божић, *Дубровник и Турска у XIV и XV веку,* Београд 1952, 80; Д. Ковачевић-Којић, *Приштина у средњем вијеку,* Историјски часопис XXII, 1975, 70.

[37] Никша се помиње последњи пут у Приштини 9. априла, а Ловрица 7. августа 1448. године. А. Веселиновић, *Дубровачко Мало веће о Србији,* 539, 544.

[38] Р. Грујић, *Конавли под разним господарима од XIII до XV века,* Глас САН, 66, 1926, 61.

[39] *Genealogia Cingria,* 98.

дотадашњег патронимичког презимена Лавричић, узме име прадеде – Немања – као своје презиме.

Немање су једна од многих дубровачких грађанских породица које су дошле из српских земаља и врло брзо се укључиле у привреду и друштво града под Срђем. Чланови ове породице углавном су се бавили посредничком трговином између српских земаља и Медитерана. Управо захваљујући трговачком пословању стекли су богатство и углед. То се нарочито односи на оне чланове породице Немања који су пословали од двадесетих до краја четрдесетих година XV века, односно у време снажног привредног развоја српских земаља с једне, и Дубровника, с друге стране. До средине XV века у Дубровнику су деловали кроз три генерације а у српским земљама кроз две генерације. Као имућни и угледни грађани ушли су у круг Антунина, корпорацију најбогатијих трговаца, бродовласника и финансијера. Чланови корпорације Антунина мерили су се по богатству, способностима и угледу са истакнутим представницима дубровачке властеле, али, за разлику од њих, нису могли да учествују у власти, односно нису имали политичка права.

Ruža Ćuk, Ph.D.

FAMILY NEMANJA FROM DUBROVNIK COMING FROM PLJEVLJA

Summary

In this paper the author has shown, on the basis of the Genealogia Cingria and other relevant sources, the civic family Nemanja from Dubrovnik during the late Middle Ages. Lovrica, founder of the family in Dubrovnik, had belonged to the Serbian nobles and had come from Pljevlja to Dubrovnik in the 1350. From that time, the author has followed life and work of some outstanding members of the Nemanjić family in Dubrovnik and the Serbian lands. The members of this family had been in trade business between the Serbian lands and the Mediterranean. Thanks to the trading transactions, they had achieved wealth and dignity. That is specially true for those members of the Nemanja family that had been in trade business since twenties until forties of the XV century, i.e. at the time of the intensive development of the Serbian lands on one side, and Dubrovnik on the other side. Until the middle of the XV century, they had been present in Dubrovnik through three generations, and in the Serbian lands through two generations. As rich and distinguished citizens they had been part of the Antunini circle, corporation of the richest traders, ship owners and bankers. The members of the corporation of Antunini could be compared by their wealth, abilities and dignity with the outstanding representatives of the nobles from Dubrovnik, but they could not take part in the government, i.e. they did not have the political rights.